

is de teekening van het milieu der bevindelijke vromen, is de uitbeelding en de worsteling in Suffrida's ziel, over haar zwakheid, dat ze wel met God durft spreken over de menschen, die Hij op haar weg brengt, maar niet met die menschen over God; ontroerend is de beschrijving van de verhouding der liefde, die haar troostrijk licht stralen doet over de donkerheid van het scheiden, is de ontleding van de groote leegte, die er is in Suffrida's ziel, als ze tot het besef komt dat heel het gebouw van haar zelfgeconstrueerde idealen in puin ligt. Dat alles is goed en het is mooi.

En nog eens weer zeggen we het, dat we de Schrijfster dank verschuldigd zijn, dat ze onze christelijke romankunst met dit boek heeft verrijkt.

Maar — en hier komen we met onze opmerkingen — deze erkenning van verdienste sluit de mogelijkheid van critiek niet uit. Niet te ontkennen valt het, dat de compositie van den roman als geheel niet sterk is. Hij bestaat ten slotte uit een aantal weinig onderling verbonden fragmenten. Zonder de gewenschte (en noodige) overgangen, volgt de eene episode van Suffrida's leven op de andere. Toegegeven moet worden, dat wel telkens op die momenten het licht valt, die in den ontwikkelingsgang van haar zieleleven de voornaamste zijn, maar, doordat de aaneenschakeling ontbreekt, krijgt het geheel 't aspect van een tralprent, die telkens abrupt afknapt na een bepaald gedeelte om een heel eind verder in de orde van gebeurtenissen opeens weer te beginnen. Door deze omstandigheid kunnen we als lezers den groei van het proces moeilijk volgen en missen we de rust, die allen groei kenmerkt. Met name voor 'teerste gedeelte van het boek geldt deze opmerking. Dat is een verzameling schetsen over en soms zelf naast het leven van de hoofdfiguur, met als eenige verbinding, dat zij in iedere schets terugkeert.

Een tweede opmerking staat met deze eerste in direct verband. Terwijl aan den eenen kant de gang van het boek door een bijna niet te volgen snelheid van tempo zich kenmerkt, wordt anderzijds soms breed uitgeweid over details. Waar b.v. het sterven van den verloofde, het groote en, van het principieele standpunt van den roman uit gezien, beslissende moment met één enkel zinnenstuk wordt afgedaan, is een heel hoofdstuk gewijd aan de beschrijving, hoe Suffrida als kind de figuren van een boek als werkelijke menschen meent gezien te hebben, een psychologisch wel aardig detail, maar dat met de lijn van den roman nagenoeg geen verbinding heeft. Waar Suffrida's studententijd haar ziel voor zoo belangrijke vragen stelt, als b.v. haar al of niet mede verantwoordelijk zijn voor den zelfmoord van den professor en als terloops dit geweldige gebeuren wordt vermeld, vinden we tot in bijzonderheden gesproken over de moeilijkheden van een middelhoogditsche text, die ze te bewerken heeft voor een responsiecollege. En zoo zouden we meer voorbeelden kunnen noemen.

We zeggen niet, dat die details op zichzelf niet frisch zijn, maar voor ons besef storen ze den gang van het geheel en maken ze den roman als eenheid onevenwichtig. Beter dan de bovengenoemde beschrijving van Suffrida's teleurstelling over

de helden uit haar leesboek ware b.v. een bredere analyse geweest van de zielsgesteldheid der beide meisjes, als ze praten over het leven, over de studie als levensvervulling, over de liefde, als levensgehek. En liever dan over tal van kleine bijzonderheden in de eerste hoofdstukken, hadden we over belangrijke momenten in de latere capitula uitgeweid gezien. Want niet op dat voorspel in de meisjesjaren, maar op het gebeuren van den geripten leeftijd komt het aan in dit boek.

En eindelijk een derde opmerking betreffende den vorm. Die is goed. De stijl is kleurrijk en boeiend en vooral in de dialogen pittig. Maar het weglaten van geslachtsuitingen is een willekeurigheid, die ontsteert in de z.g. „oude" spelling, die de Schrijfster volgt, behoren de geslachtsaanduidingen aangegeven te worden. Wil men schrijven naar de natuurlijke spreekwijze, die deze distincties verwaarloost, dan moet men ook de verdere consequenties aanvaarden en b.v. medeklinkercontractie erkennen.

Intussen — deze opmerkingen mogen niet de laatste woorden van ons artikel zijn. Want dat kan niet in mineur eindigen, omdat stellig het boek zelf een verheugend geluid is voor ieder, die iets kent van het schrille en disharmonische der moderne romanlectuur. En ook als christelijk boek, in z'n principieele belichting van een quaestie, die zeker ook het christelijk leven raakt en wellicht in sommige persoonlijke of gezinsverhoudingen als een werkelijkheid wordt gekend, heeft deze roman zooveel beteekenis, dat ook ten dezen de qualificatie: verheugend past. Daarom moet ons artikel besluiten in het uitspreken van erkenning en waardeering. En we uiten die waardeering het best, als we „Knotwilgen" hartelijk ter lezing aanbevelen. In 't bijzonder aan onze jonge vrouwen en meisjes, voor wie het allereerst waarde heeft.

C. T.

UIT DE BUITENLANDSCHE KERKEN.

Persstemmen.

Alle vroegstervende kinderen zalig?

Blijkens „De Wachter" is dit in Amerika een kwestie, waarover onder Gereformeerden verschil van gevoelen bestaat.

Zooals we in ons vorig artikel reeds te kennen gaven, wordt door de Gereformeerde theologen in ons land algemeen aangenomen, dat alle jongstervende kinderen zalig worden.

Niet alleen de kinderen des verbonds, zoo leert men, maar ook die buiten het verbond behooren tot Gods uitverkorenen. Sterven ze in hun prille jeugd, dan is dat een zeker bewijs, dat ze door God tot het eeuwige leven uitverkoren zijn.

De oude Gereformeerde theologie, zooals die in de Belijdenisschriften van de zestiende en de zeventiende eeuw werd vastgelegd, zoowel in Engeland als in Nederland, durfde dit niet uitspreken. Ze onthield zich van een uitspraak betreffende de kinderen buiten het verbond.

In Nederland neemt de Gereformeerde theologie nog hetzelfde standpunt in. Gods Woord biedt ons in deze geen duidelijke en afdoende gegevens, en daarom, zoo oordeelt men, dienen we ons van een besliste uitspraak te onthouden.

Maar hier in Amerika bleef de Gereformeerde theologie niet op hetzelfde standpunt staan.

ben allereerst luisteren, luisteren naar de (op zeer verscheiden wijze geuite) stem van den modernen mensch, zoo vaak die zegt: „ik wilde Jezus wel zien". Ik onderschrijf ten volle dit woord van K. Schilder: „Laat dan ook de Griekse, d.i. de naar schoonheid dorstende geesten van dezen tijd bij de discipelen van Jezus gehoor vinden en opmerkzame aandacht, zoo vaak zij zeggen: wij wilden Jezus wel zien. De schriftgeleerden zullen op die vraag van aankomende Grieken veel en meer dan veel kunnen aanmerken: niettemin als God hun de gelegenheid geeft om Jezus te loonen als de groote verbintenis van Grieken en Joden, van dichters en schriftgeleerden, dan moeten zij hooren en spreken en antwoorden. De nood is hun opgelegd".

Het komt mij voor, dat die nood al in 't bijzonder is opgelegd aan allen onder ons, die gezegd zijn met het voorrecht te kunnen en te mogen „studeeren". Die allen hebben of krijgen een practikans den modernen mensch Jezus te loonen.

Maar, allereerste voorwaarde is en blijft, het luisteren. Eerst dan kunnen wij antwoorden, met de gegronde verwachting ook aangehoord te zullen worden.

Bij dat luisteren zullen wij ons, wat ons onderwerp aangaat, om te beginnen, de zoo noodige beperking moeten opleggen. Wij schakelen allereerst uit, al die literatuur, die op de moderne Leben-Jesu-Forschung betrekking heeft. Waarom zouden wij die in dit verband verwezen? Wie zich daarvoor interesseert, zij verwezen naar het bekende boek van Dr. Schweitzer: „Geschichte der Leben-Jesu-Forschung" (zweite, neu bearbeitete und vermehrte Auflage, 1913).

Voorts willen wij ditmaal ook buiten bespreking laten de modern-theologische literatuur, zooals die zich in 't algemeen bezig houdt met den persoon van Jezus Christus. Daarin is de voortgang

Felt is, dat bijna alle Gereformeerde theologen van de negentiende eeuw de meening zijn toegedaan, dat we aan de zaligheid van geen enkel vroegstervend kind hebben te twifelen. Men oordeelt, dat Gods Woord ons voldoende gegevens aan de hand doet om dit te mogen uitspreken. En ongeveer een kwarteeuw geleden heeft de Presbyterian Church in the United States of America dit officieel uitgesproken als een nadere verklaring van haar Confessie.

Nu meene niemand, dat we hierin te doen hebben met een verschijnsel van het modernisme.

't Is wel waar, dat de moderne geest ver doorgedrongen is in de Presbyteriaansche kerken van ons land. Maar het gaat niet aan, deze leer op rekening te schrijven van het modernisme. Waren het uitsluitend de modernisten, die deze leer aanhangen, we zouden er verder geen woord meer aan verspillen. Zij gelooven niet aan een verkiezing en verwerping, aan de verdoemelijkheid der erfzonde en de onmacht des menschen, aan de noodzakelijkheid der wedergeboorte en de bijzondere voldoening door Christus. In één woord, zij loochenen al de fundamenteele stukken van het Christelijk geloof en buigen niet voor de onfeilbaarheid der Heilige Schrift. Met hen valt niet te redeneeren.

Maar we hebben het in dit artikel over de Gereformeerde theologen, die met ons aan al de specifiek Gereformeerde leerstukken vasthouden.

En nu is het opmerkelijk, dat zoo goed als alle Gereformeerde theologen, ook die van het zuiverste water, mannen van Princeton, die met eere strijden voor het oude Calvinisme der zeventiende eeuw, de meening zijn toegedaan, dat alle vroegstervende kinderen onder Gods uitverkorenen zijn te rekenen.

Daarbij zijn mannen van naam als Dr. Charles Hodge en Dr. B. B. Warfield, die voor de Gereformeerde theologie in ons land van even groote beteekenis geweest zijn als Dr. Bavinck en Dr. Kuyper voor de Gereformeerde theologie in Nederland.

En al is het, dat wij Gereformeerden van Nederlandsche herkomst ons (nog) niet kunnen vinden in de meening door hen voorgestaan, het is niet meer dan billijk, dat we toch eens luisteren naar hetgeen zij hebben te zeggen.

Van de hand van Dr. Warfield verscheen een kostelijke historisch-dogmatische studie, *The Development of the Doctrine of Infant Salvation*, waaraan we in voorgaande artikelen reeds het een en ander ontleend hebben.

Dr. Hodge wijdt in zijn *Systematic Theology* een paar bladzijden aan ons onderwerp. De meeste „Wachter"-lezers hebben dit werk niet onder hun bereik, en zoover we weten, is het nimmer in het Nederlandsch overgebracht. We zullen ons dus de moeite getroosten, deze bladzijden voor onze lezers te vertalen:

WAT DE SCHRIFT LEERT AANGAANDE DE ZALIGHEID DER KINDEREN.

Allen, die in hun jeugd sterven, worden zalig.

Dit mogen we afleiden uit hetgeen de Bijbel leert van de analogie (overeenkomst) tusschen Adam en Christus:

„Zoo dan gelijk door éene misdaad de schuld gekomen is over alle menschen tot verdoemenis, alzoo ook door éene rechtvaardigheid komt de genade over alle menschen tot rechtvaardigmaking des levens. Want gelijk door de ongehoorzaamheid van dien éenen mensch velen tot zondaren gesteld zijn geworden, alzoo zullen ook door de gehoorzaamheid van éenen velen tot rechtvaardigen gesteld worden" (Rom. 5:18, 19).

Wij hebben niet het recht deze algemeene uitdrukkingen op eenigerlei wijze te beperken, behalve in zoover de Bijbel zelf perken stelt.

Nergens sluit de Schrift ook maar een enkele groep kinderen, gedoopt of ongedoopt, geboren in Christelijke of in heidense landen, uit geloovige of uit onge-

gewest (of, zoo ge wilt de neergang tot steeds radicaler opvattingen (de bekende mythische, astraal-theorie etc.) Verwezen zij o.m. naar P. Zondervan: „Radical Christusbewoelingen" 2), Dr. H. W. Ph. E. v. d. Bergh van Eysinga: „Het Christumysterie" 2) en Prof. Dr. H. Windisch: „De tegenwoordige stand van het Christusprobleem" 2). Ik zwijg ook over zoowel Brunner's: „Der Mittler" als over Bultmann's „Jesus" (de eerste in de re der „Unsterblichen", der „geistigen Heroen der Menschheit"). De taak van kritiek en verweer komt hier in 't bijzonder voor de verantwoording der theologen. Onzerzijds geschiedde dat tot op heden meer fragmentarisch, dan systematisch. Van R. Katholieke zijde verscheen o.m., (tegen de radicale opvatting van v. d. Bergh van Eysinga b.v. zich in het laatste hoofdstuk richtend: „De Pseudo-Christus", door Dr. Jos Keulers). Buiten beschouwing blijve thans ook alle literatuur, die zich in 't bijzonder bezig houdt met Jezus' jeugd, waarover, alhoewel de gegevens hier zoo uiterst schaarsch zijn (of, zouden wij moeten zeggen, juist omdat het er met de gegevens zoo bijstaat?), veel gedacht en geschreven is. Uit den aard der zaak rust dat alles meest op buiten-Schriftuurlijke gegevens. Hierin vooral is sterk alle apocriefe literatuur, waaraan wij stilzwijgend voorbijgaan. Een proeve van degelijk-oriënteerend werk op een bepaald punt te dezer zake mag heeten het artikel van K. Schilder „Apokriefe Kerstgedachten" 2). Die literatuur-zelf maakte voor velen weer toeganke-lijk H. Bakels in zijn „Nieuwtestamentische Apocriefen, of het nadere over Jezus, Zijne Onders en Apostelen en andere (voornamelijk nieuwtestamentische) personen, volgens schrijvers vooral uit de eerste twee eeuwen onzer jaartelling" 2). Verwezen kan voorts nog naar „Jezus als Jongeling" door Wilhelm Scharlmann 2), speciaal het eerste boek daarvan: „Aan de grenzen der Kinderjaren", al zult ge daarin ook niet veel wijzer worden.

POPULAIR-WETENSCHAPPELIJKE SCHETSEN

tets over het beeld van Jezus in de moderne literatuur.

door

W. M. LE COINTRE.

I.

Inleiding.

Het is niet dan aarzeland, dat ik, voor vriendelijke drang zwiçhend, er toe over ga te publiceren het referaat, dat door mij over bovenstaand onderwerp werd gehouden op het jongste congres der Geref. Stud. Beweging. Met nadruk stel ik daarom voorop, dat, wat hier geboden wordt, van vrijwel louter-informatieven aard is, maar persoonlijk smaken en voorkeur georiënteerd, fragmentarisch, allernist „einfachlich" en inweend zeer onvolledig. Het critisch element moge niet geheel ontbreken, in verband met mijn bedoeling kon het niet op den voorgrond treden. Het kan zijn uit hebben bij de lezing met een en ander te rekenen.

Het zal ook met de behandeling van dit onderwerp wel zoo zijn, dat ik sommigen te weinig en anderen te veel geef. Maar dat is nu eenmaal, bij den ontzaglijken rijkdom van het materiaal, wel onvermijdelijk.

Ik wil met u gaan door de verschillende gebieden der moderne literatuur (dit begrip dan in ruimer zin genomen) waarbij het ons blijk zal, dat op al die gebieden men, hoe dan ook, worstelt met het beeld van Jezus.

Het is, naar het mij voorkomt, van groot belang na te gaan, de reflex van het beeld van Jezus op den spiegel van het bewustzijn van den modernen mensch. Nog éénmaal, ge moet daarbij van mij niet verwachten (telkens en telkens) een „ingehende" kritiek. Wij willen thans en zullen onzen tijd daarvoor al meer dan noodig heb-

loovige, sing de Al de zijn om Al de ons uitd Gods ni Het 1 van der zeggen, genade De zegs kwade overtref Dit 1 onzen 1 gaan de staan v De B den on richt al zegt hu een alg zijn, 29 en van den Zor maar d versta gelijke geslote Niet tel trek elusie, onder door de nitgen maar d ten gro Die 1 Gods o houden Indie meer de doo zal de herhaa De 1 heeft b delging Het ring va van de kinders gemaak De v trekkin als ee drukki gens b ren va Zijn le loren 2 kon ru hemele dat de van ve Daan Rooms men, worden Leze hen, he D o g n het er scheide

Onzerzij gegeven Jezus ten voor bewustz Het r al die ook in dan ook 't algem en, voo wendt, der Eva Dat kan beelden houwers ons gen willen 'teressan in te g bekende „Das B3 echter uit den aantee die daa iets in Schoch beeld, 2 ten Hen daarvan van he schrijfst wel iets Zijn oo Inter Dr R. 2 Studieci „Christi gewezen